

Подносител:

Адвокатска Комора на Република Северна Македонија
Ул.Руди Чајавец бр.1 локал 15, Аеродром ,1000 Скопје

До

Уставен Суд на Република Северна Македонија
Скопје

**ИНИЦИЈАТИВА
ЗА ПОВЕДУВАЊЕ НА ПОСТАПКА**

за оценување на Уставноста на:

-Законот за изменување и дополнување на Законот за облигационите односи (објавен во Службен Весник на Република Северна Македонија бр.154/23 од 20.07.2023 година) во целина

-со посебен предлог за изрекување на привремена мерка

Уставот е највисок правен акт на една држава. Тој претставува систем од пропишани норми со кои се уредуваат односите во сите сфери на општественото живеење и во современите држави тој е кодификуван, пишан документ со кој се воспоставени основните правила и принципи според кои се владее државата. Имајќи во предвид дека Уставот е највисок правен акт во државата, сите други закони, подзаконски акти и пишани правила треба да бидат во согласност со Уставот при операционализацијата (разработката) на областите од општественото живеење за кои оквирот го дал Уставот. Поточно, секој понизок акт (закон) мора да ги почитува вредностите пропишани со Уставот и мора да се покорува на ограничувањата предвидени со Уставот со цел да бидат заштитени тие вредности.

Токму принципите на современата демократија и хиерархијата на правните акти во системот на државното уредување, во кој Уставот има највисоко место, не е запазен со донесување на Законот за изменување и дополнување на Законот за облигационите односи (објавен во Службен Весник на Република Северна Македонија бр.154/23 од 20.07.2023 година) во целина, особено член 1, член 2, член 3, член 4 и член 5 поради што подносителот доставува иницијатива за поведување постапка пред Уставниот Суд на РС Македонија, за оценување на Уставноста на Законот за изменување и дополнување на Законот за облигационите односи (објавен во Службен Весник на Република Северна Македонија бр.154/23) во целина.

Во член 1 од Законот за изменување и дополнување на Законот за облигационите односи е наведено дека: во Законот за облигационите односи („Службен весник на Република Македонија“ број 18/2001, 4/2002, 5/2003, 84/2008, 81/2009, 161/2009 и 123/13 и „Службен весник на Република Северна Македонија“ број 215/21), во членот 266-а по став (7) се додава нов став (8), кој гласи:

„(8) Кога износот на достасаната, а неисплатена казнена камата ќе го достигне износот на главнината, каматата престанува да тече“.

Во член 2 од Законот за изменување и дополнување на Законот за облигационите односи е наведено дека: Членот 368 се менува и гласи:

„(1) Сите побарувања што се утврдени со правосилна судска одлука или со одлука на друг надлежен орган или со порамнување пред суд или пред друг надлежен орган, застаруваат за пет години, од моментот на нивната извршност, како и побарувањата за кои во согласност со законот се предвидува пократок рок за застареност.“

(2) Сите повремени побарувања, коишто произлегуваат од одлуки или порамнувања предвидени во ставот (1) на овој член и достасуваат во иднина, застаруваат во рокот предвиден за застареност на повремени побарувања.

(3) Застареноста на правосилна судска одлука или со одлука на друг надлежен орган, или со порамнување пред суд или пред друг надлежен орган прекинува со поднесување барање за извршување пред надлежен извршител, при што почнува да тече одново застареноста, која во извршната постапка трае десет години од моментот на поднесеното барање за извршување.“

Во член 3 од Законот за изменување и дополнување на Законот за облигационите односи е наведено дека: Членот 2 се менува и гласи:

„Одредбата од членот 1 од овој закон со кој се додава нов член 389-а се применува и за неплатената камата од 1 јануари по годината во која стапката на инфлацијата била до 50% на годишно ниво.“

Одредбата од членот 1 од овој закон со кој се додава нов член 389-а не се применува од 1 јануари по годината во која стапката на инфлацијата била над 50% на годишно ниво.“

Стапката на инфлација од ставовите (1) и (2) на овој член претставува просечната годишна стапка на промена на индексот на трошоци на живот за соодветната календарска година, пресметана од страна на Државниот завод за статистика на Република Северна Македонија и објавена на нивната веб-страница.“

Во член 4 од Законот за изменување и дополнување на Законот за облигационите односи е наведено дека: “Започнатите постапки за наплата на побарувања предвидени во членот 2 од овој закон ќе завршат во согласност со овој закон.“

Во член 5 од Законот за изменување и дополнување на Законот за облигационите односи е наведено дека: “Овој закон влегува во сила со денот на објавувањето во Службен весник на Република Северна Македонија“.

Наведените измени и дополнувања се **составен дел од** Законот за облигационите односи (Службен весник на Република Македонија број 18/2001, 4/2002, 5/2003, 84/2008, 81/2009, 161/2009 и 123/13 и Службен весник на Република Северна Македонија број 215/21).

Подносителот на оваа иницијатива смета дека со горенаведените законски решениеја содржани во Законот за изменување и дополнување на Законот за облигационите односи **нарушени се основните вредности заштитени со Уставот, како резултата на што одредена категорија на правни и физички лица ќе бидат** ставени во нееднаква и нерамноправа положба што ќе предизвика процес на нивна дискриминација, за сметка на други правни и физички лица кои ќе бидат привилегирани и ставени во повластена позиција иако со своето однесување и постапки покажале непочитување на своите обврски, постапувале спротивно на начелото на совесност и чесност не ги почитувајќи ги своите законски обврски, но и добрите деловни обичаи. Со тоа, Законот за изменување и дополнување на Законот за облигационите односи може да предизвика вистинска хаварија на правниот систем во државата со последици не само по правната држава, туку и во економијата, банкарството, финансискиот систем, претприемништвото, бизнис климата, странските инвестиции, со реална опасност да го забави или сосема сопре, дури и да го воведи во регрес економскиот раст на државата. Дотолку повеќе што ваков пример како што го дава Законот за изменување и дополнување на Законот за облигационите односи не постои во ниту една друга држава не само во опкружувањето, поширокиот регион, туку ниту во една друга држава во Европа или во светот. Едноставно, решенијата дадени во Законот за изменување и дополнување на Законот за облигационите односи промовираат дека во оваа држава непочитувањето на законите и сопствените обврски не е неморално и нечесно, туку дека тоа е вообичаено и исплатливо, дека ваквото однесување дури и се наградува, со што на директен начин се промовира состојба на неправо, која се озаконува токму преку овој закон. Познавајќи ја максимата дека “од неправо не може да се создаде право”, подносителот на оваа иницијатива смета дека овој закон треба што поитно да биде отстранет од правниот промет на Република С. Македонија.

Конкретно, Законот за изменување и дополнување на Законот за облигационите односи на директен и бескурпулозен начин е во спротивност со **одредби од Уставот на Република С. Македонија** содржани во член 8, став 1, алинеите 1, 3, 6, 7 и 11, со член 9, со член 30, со член 51, со член 52, со член 54 и со член 55.

Поради ваквата спротивност потребна е интервенција од Уставниот Суд, бидејќи според членот 51 од Уставот, во Република Македонија законите мораат да бидат во согласност со Уставот, а сите други прописи со Уставот и со закон.

Секој е должен да ги почитува Уставот и законите.

Според член 8, став 1, алинеја 1, алинеја 3, алинеја 6 алинеја 7 и алинеја 11 од Уставот:

Темелни вредности на уставниот поредок на РСМ се:

- основните слободи и права на човекот и граѓанинот признати во меѓународното право и утврдени со Уставот;
- владеење на правото,
- правната заштита на сопственоста,
- слободата на пазарот и претприемништвото;
- почитување на општоприфатените норми на меѓународното право

Законот за изменување и дополнување на Законот за облигационите односи ги руши токму темелните вредности на Уставниот поредок на РСМ утврдени во член 8, со што базично ги става под знак прашалник вредностите на Уставот и Уставниот поредок во најчувствителниот дел кој практично ги определува карактерот на државата како демократско општество, со етаблирана и стабилна демократија, со заштитени човекови права, со забрана на секаков вид на дискриминација,

со заштита на сопственоста и со почитување на прифатените норми на меѓународното право како израз на политичка волја на државата да биде активен член на меѓународните организации, како и учесник и чинител во меѓународните односи во согласност токму со прифатените норми на меѓународното право. Во понатамошниот текст на оваа иницијатива, подносителот ќе укаже дека одредбите на Законот за изменување и дополнување на Законот за облигационите односи кои не само што се спротивни на одредбите на Уставот, туку се во контрадикторност и со други законски одредби од самиот Закон за облигациони односи, посебно со член 381 (од став 3 до став 5) како и со други закони, поради што со негова примена може да се предизвика вистинска конфузија во функционирањето на правната држава и да биде создадена таква правна несигурност, што во основа, од темел ќе ја загрози правната држава и владеењето на правото. Имено, стремежот на секоја правна држава е во правниот поредок да егзистираат само јасни, прецизни и недвосмислени законски и други правни норми. Во случај кога правните норми во себе содржат некакво повикување, упатување на друга норма, на друг закон или пропис, тие норми неминовно мора да претставуваат една логична, правно-функционална целина, меѓусебно усогласени и применливи на еднаков начин за сите. Законот за изменување и дополнување на Законот за облигационите односи е сосема спротивен на овие принципи бидејќи не само што отстапува по своите решенија од Уставот на РСМ, не само што е во колизија со други одредби од ЗОО и други домашни закони, не само што воведува регулатива досега непозната во историјата на РСМ, туку е во спротивност и со прифатените норми на меѓународното право (член 1 од Протокол 1 кон Конвенцијата за заштита на човековите права и основни слободи).

- **Подносителот на оваа иницијатива во понатамошниот текст ќе даде основни напомени за целосната спротивност на одредбите на Законот за изменување и дополнување на Законот за облигационите односи со одредбите на Уставот на во кои се гарантираат темелните вредности на Уставниот поредок наброени во член 8, подетално разработени со други Уставни одредби (наведени и во текстот на иницијативата погоре). Така,**
- **Според член 9 од Уставот:**
- Граѓаните на РС Македонија се еднакви во слободите и правата независно од полот, расата, бојата на кожата, националното и социјалното потекло, политичкото и верското уверување; имотната и општествената положба.
- Граѓаните пред Уставот и законите се еднакви.

Но, со Законот за изменување и дополнување на Законот за облигационите односи се воведува нееднаквост меѓу граѓаните, затоа што се работи за постапки и рокови преку кои по разни основи, **некои од граѓаните ќе бидат доведени во поповолна позиција од другите, бидејќи нивните обврски ќе престанат (должниците), но затоа, друга група на граѓани ќе остане без своите побарувања (доверители).** Подносителот потсетува дека не само правни лица, туку и физички лица се доверители во разни постапки, особено пред јавни институции (јавни претпријатија, установи, општини) и тие имаат побарувања во не така мал број кои не можат да ги реализираат десет можеби и повеќе години затоа што овие институции се заштитени со определен лимит на средства, кои не можат да бидат предмет на извршување, утврден од судот наводно поради неопходно вршење на нивните надлежности. **Ова е пример на очигледна дискриминација, бидејќи од една страна, државата одредува лимит во извршување на побарувањето кој е директна пречка за реализација на побарувањето, но од друга страна, преку законско решение, отвора можност побарувањето на доверителот да застари по протек на десет години.**

СО ОВОЈ ЗАКОН СЕ ПРАВИ ДИСКРИМИНАЦИЈА МЕЃУ ДОЛЖНИЦИТЕ (ПРИВИЛЕГИРАНИ) ОД ЕДНА СТРАНА И ДОВЕРИТЕЛИТЕ (ПРАВНИ И ФИЗИЧКИ ЛИЦА) И СИТЕ ОСТАНАТИ ГРАЃАНИ КОИ НАВРЕМЕНО ГИ ПЛАЌАЛЕ СВОИТЕ ОБВРСКИ (ДИСКРИМИНИРАНИ).

Затоа, доколку целта на законодавецот е да заштити одредена категорија на граѓани според социјалното потекло, имотната или општествената положба, тоа дефинитивно не може да се прави преку Законот за облигациони односи. Бидејќи овој закон треба да важи еднакво за сите, додека за одредени категории на граѓани постојат закони кои треба да бидат *lex specialis* за областа што ја уредуваат и преку кои треба да се решаваат специфичните потреби на тие категории. Воведување на нееднаков третман во закон (ЗОО) кој опфаќа регулатива за неодреден и некатегоризиран број на лица-физички и правни, учесници во правниот промет преку облигационо-правни односи, дефинитивно создава спротивност на овој закон со член 9 од Уставот.

Според Член 30 од Уставот:

Се гарантира правото на сопственост и правото на наследување.

Сопственоста создава права и обврски и треба да служи за добро на поединецот и на заедницата.

Никому не можат да му бидат одземени или ограничени сопственоста и правата кои произлегуваат од неа, освен кога се работи за јавен интерес утврден со закон.

Во случај на експропријација на сопственоста или во случај на ограничување на сопственоста се гарантира праведен надомест кој не може да биде понизок од пазарната вредност.

Според одредбите од член 30 на Уставот, очигледни и јасни се гаранциите на правото на сопственост. Но, Законот за изменување и дополнување на Законот за облигационите односи е во директна спротивност со ваквата Уставна гаранција содржана во наведената одредба. Имено, ако според Уставот се гарантира правото на сопственост, како е тогаш можно тоа право да застари? Поточна формулација за Уставот можеби би била посоодветна ако гласи дека го гарантира правото на сопственост, додека не настапи застареност во извршувањето, доколку, се разбира, остане во сила Законот за изменување и дополнување на Законот за облигационите односи. Но, со оглед дека формулацијата на Уставната гаранција на правото на сопственост не е сменета, Законот за облигационите односи е во директна спротивност со ваквата Уставна гаранција. Огромен број доверители на кои се однесува Законот за облигациони односи имаат побарувања по разни основи. Некои и со обезбедени побарувања, хипотеки, заложни права, некои со побарувања врз недвижности и подвижни предмети, кои не по своја вина, не успеале од објективни причини или поради субјективни слабости на системот, да ги наплатат во постапките за извршување што траат повеќе од десет години. Некои дури и имаат побарување за предавање на недвижност која е во нивна сопственост утврдена со извршен наслов, но сепак сеуште во целост не го реализирале правото на сопственост. Дури и таквите, според Законот за изменување и дополнување на Законот за облигационите односи ќе останат без својата сопственост, бидејќи поминале десет години откако било започнато извршувањето. Ова е само подрастичен пример за неодржливоста на законското решение, но очигледно е дека побарувањето од било каков вид, утврдено со правосилна и извршна пресуда на суд или акт на друг орган претставува сопственост на доверителот и дека на доверителот, согласно член 30 став 3 од Уставот, не можат да му бидат одземени или ограничени сопственоста и правата кои произлегуваат од неа, дури ниту со Законот за изменување и дополнување на Законот за облигационите односи. Дотолку повеќе што согласно член 156 став 3 од Законот за сопственост и други стварни права, правото на поднесување на тужба со која сопственикот може да бара од држателот поврат на индивидуално определена ствар не застарува. Ова е во очигледна колизија со Законот за изменување и дополнување на Законот за облигационите односи, бидејќи правото да се поднесе тужба за сопственост не застарува, но затоа застарува побарувањето на сопственоста ако не биде реализирано за десет години во извршна постапка!!??

Подносителот на оваа иницијатива повторно напоменува дека Законот за облигациони односи се однесува на неопределен број на лица-физички и правни и дека тој важи за сите без категоризирање на нивниот статус и улога во општеството. Доколку целта на законодавецот е со Законот за изменување и дополнување на Законот за облигационите односи да реши одредени проблеми на одредена категорија на лица, тоа не може, не смее, недозволливо е и спротивно на Уставот да го прави преку измени и дополнувања на Законот за облигациони односи бидејќи на тој начин ги руши темелните вредности на Уставот, особено владеењето на правото и воведува правен релативизам со правна несигурност како краен резултат, што може да предизвика колапс на правната држава, но и на економскиот, финансискиот, банкарскиот и другите системи кои работат почитувајќи ги законите, правните норми и добрите деловни обичаи.

Според член 52 од Уставот:

Законите и другите прописи се објавуваат пред да влезат во сила.

Законите и другите прописи се објавуваат во „Службен весник на Република Северна Македонија“ најдоцна во рок од седум дена од денот на нивното донесување.

Законите влегуваат во сила најрано осмиот ден од денот на објавувањето, а по исклучок, што го утврдува Собранието, со денот на објавувањето.

Законите и другите прописи не можат да имаат ретроактивно дејство.

Овој член од Уставот на јасен начин определува на кој начин законите влегуваат во сила и во кој рок. Воедно, Уставот преку оваа одредба определува дека законите и другите прописи не можат да имаат ретроактивно дејство, односно важење. Законот за изменување и дополнување на Законот за облигационите односи во однос на оваа одредба на Уставот е ставен во двата исклучока, и тоа, законот влегол во сила со денот на објавувањето и има ретроактивно дејство. Зошто законот влегол во сила со денот на објавувањето во Службен весник нема образложение, и ваквата одредба особено не е јасна доколку се има во предвид дека не се работи за некаква кризна состојба во државата која би барала потреба од итност. Единствено оправдување за итност е потребата да се излезе во пресрет на должниците затоа што поради скратување на рокот за поднесување на присилна наплата на правосилни и извршни одлуки на судот или друг орган од 10 на 5 години некои од должниците ќе бидат ослободени од плаќање, бидејќи доверителот не ќе може да поднесе Барање за извршување за извршна исправа која е со правосилност повеќе од 5 години и ваквото Барање ќе биде застарено. Затоа, член 5 од Законот за изменување и дополнување на Законот за облигационите односи е во спротивност на член 52, став 3 од Уставот, според која Законите влегуваат во сила најрано осмиот ден од денот на објавувањето, а по исклучок, што го утврдува Собранието, со денот на објавувањето. Но, тоа не е и не може да биде валидно оправдување, особено што на тој начин, со исклучокот утврден од Собранието без образложение, само на една категорија на лица (должниците физички и правни лица) им оди во полза, додека на други (доверителите (физички и правни лица) им причинува штета и ги изложува на нови постапки и нови трошоци за повторно да добијат извршна исправа поднесувајќи нови тужби за исполнување на евентуално склучени спогодби или договори за одложено плаќање.

Од тука, ваквата одредба во Законот за изменување и дополнување на Законот за облигационите односи е очигледна повреда на минималниот период на vacation legis од 8 дена од објавувањето на измените во Службениот весник, бидејќи сосема е нејасно и неразбирливо кои се тие исклучително оправдани причини, поради кои Собранието утврдува измените да влезат во сила веднаш.

Воедно, за било која сериозна држава, особено за нејзиниот законодавен дом несвојствено, неразбирливо и недозволиво е вакви суштински и круцијални промени во Законот за облигациони односи да влезат во сила веднаш, без можност за прилагодување на субјектите што се засегнати.

Подносителот на оваа иницијатива повторно ќе нагласи дека ако законодавецот со овие измени и дополнувања сакал да реши проблеми на одредени категории на граѓани, требало тоа да го стори преку посебен закон кој би се однесувал само за таа категорија на граѓани бидејќи на начинот како што тоа го сторил, преку општ закон, тој ќе предизвика штета кај друга категорија на граѓани и економски оператори, и тоа со одредби кои се во спротивност со Уставот во делот каде правата токму на оштетените граѓански и економски оператори им се одземаат.

Уште позначајно е што со член 4 од Законот за изменување и дополнување на Законот за облигационите односи, се предвидува започнатите постапки за наплата на побарувања од членот 2 да завршат во согласност со новите законски измени.

Ова значи класично ретроактивно дејство на законот и е спротивна на член 52, став 4 од Уставот според која Законите и другите прописи не можат да имаат повратно дејство, освен по исклучок, во случаи кога тоа е поповолно за граѓаните.

Значи, според Уставот, за да може законот да има повратно (ретроактивно) дејство, тој треба да биде поповолен за граѓаните. Во случајот за овој закон, се поставува оправдано прашање за кои граѓани овој закон е поповолен и каков ефект ќе се постигне ако се овозможи негово повратно дејство? Неспорно е дека законот за поповолен за одредена категорија на граѓани, поточно за должниците кои поради различни причини не си ги платиле-исполниле обврските. Но, што е со другата категорија на граѓани, бидејќи се работи за двостран или повеќестран должничко-доверителски однос, со оглед дека паралелно со секој должник има најмалку еден доверител. Во таква ситуација, ако законот за еден граѓанин (должникот) е поповолен, тогаш за другиот граѓанин (доверителот) е понеповолен. Од тука, не може во услови на два субјекта (доверител и должник) кои, според Уставот, треба да имаат еднаква положба со еднакви права и обврски, она што за едни е поповолно, додека за другите понеповолно, да се подведе под исклучок согласно член 52, став 4 од Уставот и да се третира како поповолно за сите граѓани, иако тоа очигледно не е. Терминот “поволно за граѓаните” како услов и претпоставка за можноста за ретроактивно дејство на законските измени, законодавецот во никој случај не може да ја цени еднострано и парцијално, односно во интерес само и исклучиво на една категорија граѓани и учесници во облигационите односи, поточно само во интерес на должниците, притоа во целост занемарувајќи дека тоа решение е понеповолно за другата страна на облигациониот однос- доверителите. За да може да има повратно дејство, законот треба да биде поповолен за сите, поради што спротивно на Уставот е вакво дејство да се предвидува во закони кои имаат две рамноправни страни, затоа што јасно е дека само за една од тие страни решението ќе биде поповолно, додека за другата ќе биде понеповолно, дури и штетно. Логиката на повратното дејство на законите при примена на Уставната одредба која како исклучок го дозволува тоа има оправдување само, или најчесто, во услови кога државата уредува одредена област каде таа стои наспроти сите свои граѓани (поданици) поради што решението е поповолно за граѓаните. Но, во ситуација на спротивставени интереси на две категории на граѓани (доверител и должник) да се донесе решение кое се прикажува како поповолно за граѓаните, тоа не само што е спротивно на Уставот, туку, во исто време таквото решение е нејасно и спротивно на елементарната логика.

Со овие измени се создава ненајавен правен вакуум, каде поради повратното дејство голем број на правосилни и извршни пресуди, нема воопшто да можат да бидат реализирани и извршени, од причина што скратувањето на рокот за застареност од 10 на 5 години за правосилните судски

пресуди ќе придонесе голем број на пресуди според кои на должниците им се дало можност за доброволно исполнување да ја загубат можноста за правна заштита (присилно извршување). Со ваквите одредби се создава целосна правна несигурност на страна на доверителите и инвеститорите, во однос на нивната можност за наплата на утврдените побарувања.

Со овие измени, се запира извршувањето за извршните предмети за кои поминал рокот од 10 години од поднесување на Барањето кај извршителот (за поднесените барања за извршувања во 2013 и порано), со тоа единствено корист имаат должниците, но за сметка на тоа, доверителите не можат да си го наплатат своите побарувања и треба да го отпишуваат побарувањето во книговодствената евиденција и да платат данок на добивка за отпишаното побарување.

Според член 54 од Уставот:

Слободите и правата на човекот и граѓанинот можат да се ограничат само во случаи утврдени со Уставот.

Слободите и правата на човекот и граѓанинот можат да бидат ограничени за време на воена или вонредна состојба според одредбите на Уставот.

Ограничувањето на слободите и правата не може да биде дискриминаторско по основ на пол, раса, боја на кожа, јазик, вера, национално или социјално потекло, имотна или општествена положба.

Ограничувањето на слободите и правата не може да се однесува на правото на живот, забраната на мачење, на нечовечко и понижувачко постапување и казнување, на правната одреденост на казнивите дела и казните, како и на слободата на уверувањето, совеста, мислата, јавното изразување на мислата и вероисповеста.

Со Законот за изменување и дополнување на Законот за облигационите односи очигледно се случува ограничување на правата на човекот и граѓанинот, бидејќи на делот на граѓаните или на категоријата на граѓани кои се доверители и кои своите побарувања како право го реализираат преку постапка за присилна наплата (извршување), преку ној им се менуваат начинот и роковите за реализација на правото, без претходна најава и без време за прилагодување, и тоа само затоа што тие според својата имотна и општествена положба припаѓаат на категоријата “доверители”. Тоа во целост е спротивно на член 54 од Уставот, бидејќи таквото ограничување не е дозволено, поточно дозволено е само во случаи утврдени со Устав кои се дефинирани како воена и вонредна состојба. Секако, времето кога Собранието го донело Законот за изменување и дополнување на Законот за облигационите односи не исполнува ниту еден услов за ограничување на правата, поради што ваквото ограничување е спротивно на Уставот и претставува очигледно дискриминаторско кон категоријата на правни и физички лица кои имаат статус на доверители.

Според член 55 од Уставот:

Се гарантира слободата на пазарот и претприемништвото.

Републиката обезбедува еднаква правна положба на сите субјекти на пазарот. Републиката презема мерки против монополската положба и монополското однесување на пазарот.

Слободата на пазарот и претприемништвото можат да се ограничат со закон единствено заради одбраната на Републиката, зачувувањето на природата, животната средина или здравјето на луѓето.

Уставот во член 55 зборува за слобода на пазарот и претприемништвото и за еднаква правна положба на сите субјекти на пазарот. Како што во погорниот тек на оваа иницијатива е веќе детално опишано, за каква слобода на пазарот и претприемништвото или за каква еднаква правна положба на сите субјекти на пазарот може да се зборува ако со решенијата од Законот за изменување и дополнување на Законот за облигационите односи место слобода се прави дискриминација и место еднаква правна положба се воведува нееднаквост? Имено, измените во Законот за изменување и дополнување на Законот за облигационите односи претставуваат директна дискриминација и ставање во крајно неповолна положба на доверителите. Во таа смисла, законскиот текст е длабоко неправеден дотолку повеќе што не дозволува простор за прилагодување, туку веднаш со донесувањето се објавува во службен весник и стапува во сила. Се е подредено на дискриминацијата и нееднаквоста, што е целосно спротивно на гарантираната слобода на пазарот и претприемништвото, како и на еднаквата положба на сите субјекти на пазарот. Поточно, со донесениот Закон за изменување и дополнување на Законот за облигационите односи од Уставните гаранции за слобода на пазарот и претприемништвото и за еднаква правна положба на сите субјекти на пазарот нема да остане ништо. Но, не само што со Законот за изменување и дополнување на Законот за облигационите односи се обезвреднуваат Уставните гаранции за слобода на пазарот и претприемништвото и за еднаква правна положба на сите субјекти на пазарот, туку во исто време решенијата во овој закон значат и повреда на основните слободи и права признати во меѓународното право. Ова е особено значајно од аспект на меѓународните конвенции на кои е потписник Република Северна Македонија, бидејќи тие даваат гаранции и во поглед на странските инвеститори, односно овозможуваат еднакво третирање на сите субјекти на пазарот и заштита на инвестициите. **Од тука, со донесувањето на измените, не само што се поткопува Уставот и Уставните гаранции за слобода на пазарот и претприемништвото и на еднаква правна положба на сите субјекти на пазарот, туку со измените се поткопуваат и меѓународните конвенции на кои е потписник Република Северна Македонија.** На тој начин, се создава општа правна несигурност, како во поглед на домашните правни и физички лица, така и во поглед на странските инвеститори. Во таа смисла, место наводно поповолен за граѓаните, овој закон може да предизвика опасност по домашната економија во целина, со оглед дека директно влијае на правната заштита на имотниот интерес на доверителите, со тоа и на нивната ликвидност и солвентност, што крајно може да доведе до пад на економскиот раст и место поповолен за сите граѓани, ефектот од овој закон може да биде токму спротивен, понеповолен за сите. Согласно подробната анализа на Законот за изменување и дополнување на Законот за облигационите односи изнесена во оваа иницијатива, подносителот смета дека законот, поточно сите негови одредби се во спротивност со Уставот, поради што законот во целост треба да биде ставен вон сила. Подносителот не се сомнева во тоа. Но, во понатамошниот текст ќе даде образложение на негативните ефекти кои за краток период донесениот закон може да ги предизвика, или веќе ги предизвикува, поради што Уставниот суд треба сериозно да размисли за поништување на овој закон што како алтернатива ќе ја предложи подносителот на оваа иницијатива.

1. Според член 1 од Законот за изменување и дополнување на Законот за облигационите односи, со кој се додава нов став 8, во членот 266-а од ЗОО, се уредува кога износот на достасаната, но неисплатена казнена камата ќе го достигне износот на главнината, каматата престанува да тече.

Со оваа одредба се губи суштината на казнената камата поради што таа отстапува од сопствената улога и смисла за нејзино регулирање како законска категорија. На тој начин, казнената камата ја губи својата основна функција и смисла поради која е воведена, што ќе предизвика бројни негативни финансиски ефекти за економијата во целина.

Смислата и значењето на казнената камата која се пресметува за парични обврски е да биде своевидна казна или санкција за должниците кои не ги плаќаат навремено своите долгови.

Покрај оштетната, репараторна или пенална функција, казнената камата има задача да врши и превентивен притисок врз должникот (превентивна функција), насочен кон тоа навремено да ја изврши својата обврска, односно да го исплати главниот долг.

Казнената камата воедно претставува и своевиден материјален надоместок за имотната штета што произлегува и која ја трпи доверителот, поради доцнење и неуредност на должникот.

Со воведувањето на новиот став 8, во членот 266-а од ЗОО, се губат основните функции на институтот казнена камата, односно се губи нејзината превентивна и репресивна смисла и улога.

Воедно со оваа измена се штитат и поддржуваат несовесните должници правни лица и физички лица, кои дополнително ќе бидат поттикнати да не ги подмируваат навремено своите долгови до степен намерно да запаѓаат во задоцнување. Интенцијата на законодавецот да се определи највисок износ на казнена камата која би можела да се наплати ја нарушува правната сигурност на доверителите во наплата на нивните побарувања и ќе предизвикала ненадоместливи загуби за доверителите во веќе започнатите постапки за наплата на побарувања.

Од друга страна пак, во дискриминирана и демотивирана положба се ставени граѓаните кои секогаш навреме и уредно ги плаќале своите обврски, во рамките на утврдените рокови.

За економските оператори даватели на услуги од јавен интерес овие измени сигурно ќе доведат дополнителни ризици и сигурно ќе ги намалат нивните можностите за навремена и редовна наплата на побарувањата. Доверителите физички лица исто така ќе бидат ставени во слична положба, што може да поттикне дополнителни негативни појави во државата, во смисла на вон институционален начин за наплата на побарувањата.

Од друга страна измената ќе доведе до истовремено поттикнување и фаворизирање на неуредните плаќачи и должници, со што се повредува основното начело на еднаква положба на учесниците во облигациониот однос.

Интенцијата на законодавецот би требало да биде спротивна од наведената и насочена кон финасиска дисциплина, што треба да значи стеснување на просторот за избегнување на плаќањето на обврските место поттикнување на можностите за неплаќање.

На среден и долг рок, погрешниот пристап на законодавецот кој е спротивен на Уставот (доколку остане во сила) може да даде погубни резултати.

2. Според член 2 од Законот за изменување и дополнување на Законот за облигационите односи, со кој се менува членот 368 од ЗОО, со што без преоден и одложен период за примена на оваа одредба, се прават суштински, круцијални, нерационални скратувања на рокот на основниот правен институт, како што е рокот за застареност за поведување постапка за присилна наплата на побарувања утврдени по основ на павосилни судски одлуки, како и по основ на нотарски акти и/или приватни исправи заверени кај нотар. Рокот за застареност преоден период се скратува за половина, односно од 10 на 5 години.

Оваа измена не само што е спротивна на Уставот, туку претставува директна дискриминација и ставање во крајно неповолна положба на доверителите, бидејќи значи повреда на начелото на еднаквост пред законите и владеење на правото како и повреда на начелото на правна сигурност, предвидливост, извесност, слобода и еднаков третман на пазарот и на претприемништвото. Сето тоа ќе произведе многу негативни ефекти во практичното работење на категоријата доверители-физички и правни лица.

Со оваа одредба на директен начин се повредува можноста и правото на правна заштита на имотниот интерес на доверителите, со што се влијае и на нивната ликвидност и солвентност.

Доверители по разни основи имаат бројни правосилни судски одлуки со утврдени побарувања, до кои е дојдено по неколку годишно водење долги и скапи судски постапки, со бројни авансирани трошоци за правни застапници, адвокати, вешти лица, судски такси, кои од различни причини (спогодби за плаќање на рати, договор со должниците, починат должник, чекање на наследување и слично) за кои, со донесување на законот, “преку ноќ” им е ускратена можноста за присилна наплата, со што тие ќе претрпат значителна материјална штета.

Доверителите кои се нашле во состојба поради истек на сега утврдениот рок од 5 години (како што е претходно наведено) да не можат да поведат постапка за присилно извршување ќе мора книговодствено да ги отпишат своите побарувања. Но, отпишувањето на побарувањата за доверителите носи дополнителни даночни обврски (данок на добивка) и оптоварувања, поради обврската за исплата на данок за неутужени и отпишани побарувања. **Од една страна доверителот го губи правото да го наплати своето побарување, но затоа од друга страна треба да плати и данок на добивка за отпишаното побарување.** Ова за огромен дел од доверителите ќе претставува дополнителен товар, поточно материјална штета.

Во исто време, овие измени на ЗОО не кореспондираат и се спротивни на важечки одредби на самиот ЗОО, поточно на одредбата од член 4 од Законот за облигационите односи за рамноправност на учесниците во облигациониот однос; со одредбата од член 9 од ЗОО за забрана за предизвикување штета; со одредбата од член 10-а од ЗОО за начелото на справедливост; со одредбата од член 11 од ЗОО за однесување во извршување на обврските и во остварување на правата со внимание на добар домаќин, добар стопанственик, односно внимание на добар стручњак.

2.1. Со измената во член 368, став 3 од ЗОО, со која се уредува дека со поведените извршни постапки по правосилна судска пресуда или со друг извршен наслов, рокот за застареност се прекинува со поднесувањето на барање за извршување пред извршител, но се предвидува и сосема нов рок, односно дека извршната постапка може да трае максимум десет години од моментот на поднесеното барање за извршување.

Овој апсолутен рок за наплата на побарувањето по поведена извршна постапка е крајно невообичаен и непознат во законодавствата на земјите од ЕУ, туку и пошироко, во светски рамки. Тоа значи дека во компаративната правна регулатива ваква законска одредба, со толку краток рок на извршување, не постои.

Законот не го зема во предвид фактот дека голем број на граѓани како должници се иселуваат и работат во странство, па по подолг период, некој по повеќе од 10 години, се враќаат во земјата. Доверителите не може да имаат вина за ваквата сосотојба и за ненамирените обврски на должниците преку извршител и да имаат финансиски реперкусии поради фактот што долговите се неплатени од страна на извршителите, поради неможност за наплата, чекање на ред во намирување, недостапност или слично.

Против исти должници, во ист временски период, се поведуваат повеќе извршни постапки од различни доверители, и поради таа околност за одредени доверители во рокот од 10 години не ќе може да си го наплатат своето побарувањето, бидејќи должникот имал предходни извршувања од други доверители, и кога ќе дојде на ред да се извршува налогот на наредниот доверител, извршувањето ќе биде застарено.

Со оваа измена доверителите освен што се временски лимитирани во своите можности за наплата на побарувањата, ќе бидат изложени на дополнителни материјални издатоци и принудени да трпат материјална штета од причини што извршителите, поради неможност да ги наплатат побарувањата од должниците, доверителот го губи и правото во иднина да го наплати своето побарување, мора да го отпише своето побарување, но од друга страна треба да плати и данок на добивка за одпишаното побарување, иако доверителот претходно платил ДДВ, нотарски, адвокатски, извршни и судски трошоци.

Од тука, оваа законска измена значи апсолутна повреда на начелото на правна сигурност, владеење на правото и еднаква положба на сите учесници во облигационите односи, што, не само што е спротивно на одредбите од Уставот, туку е во колизија и со самиот ЗОО, поточно на начелата содржани во член 4, 9, 10-а и 11 од ЗОО.

3. Според член 4 од Законот за изменување и дополнување на Законот за облигационите односи, се предвидува започнатите постапки за наплата на побарувања од членот 2 дека ќе завршат во согласност со новите законски измени.

Ова значи класично ретроактивно дејство на законските измени на веќе започнатите постапки, што е спротивно на основното Уставно начело за забрана на ретроактивно дејство на законите.

Во исто време, со ретроактивното дејство на законот се создава ненајавен правен вакуум, каде голем број на правосилни и извршни пресуди, нема воопшто да можат да бидат реализирани и извршени, од причина што скратувањето на рокот за застареност од 10 на 5 години за правосилните судски пресуди ќе придонесе голем број на вакви пресуди, согласно кои на должниците им се дало можност за доброволно исполнување преку склучени спогодби или договори да ја изгубат можноста за присилна наплата. Со ваквите одредби се создава целосна правна несигурност на страна на доверителите и инвеститорите, во однос на нивната можност за наплата на утврдените побарувања.

Со ретроактивната примена на законот се запираат извршните предмети за кои пред 10 години биле поднесени Барање за извршување кај извршител и доверителите ќе ја изгубат можноста за присилна наплата.

Со ретроактивната примена на законот, токму доверителите дополнително ќе бидат оштетени, бидејќи доверителот го губи и правото во иднина да го наплати своето побарување, мора да го отпише своето побарување, поради што ќе треба да плати и данок на добивка за отпишаното побарување, иако доверителот претходно платил ДДВ, нотарски, адвокатски, извршни и судски трошоци

4. Според член 5 од Законот за изменување и дополнување на Законот за облигационите односи, измените и дополнувањата на ЗОО влегуваат во сила со денот на објавата во Службен весник на РСМакедонија.

Оваа одредба не само што е во спротивност на член 52, став 3 од Уставот, според која Законите влегуваат во сила најрано осмиот ден од денот на објавувањето, а по исклучок, што го утврдува Собранието, со денот на објавувањето, туку таа ќе биде директна причина за штетата што ќе ја претрпат доверителите оставени без можност за прилагодување кон новото законско решение.

Од тука, не само што со оваа одредба се прави повреда на минималниот период на vacation legis од 8 дена од објавувањето на измените во Службениот весник, туку сосема е нејасно и неразбирливо кои се тие исклучително оправдани причини, поради кои Собранието утврдило измените да влезат во сила веднаш.

Освен ако Собранието свесно, со намера да предизвика штета на доверителите, или да заштити некоја категорија на должници, донело одредба што не содржи време за прилагодување, без оправдана причина, и во спротиност на Уставот.

Подносителот на оваа иницијатива уште еднаш нагласува дека неразбирливо и недозволиво, дури и неразумно е вакви суштински и круцијални промени во Законот за облигационите односи да влезат во сила веднаш, без време за прилагодување. Штетата од ваквото решение ќе биде повеќекратна, во сите домени, не само во делот на облигационите односи.

Врз основа на изнесената фактичка состојба и изнесеното правно стојалиште, подносителот на оваа иницијатива предлага Уставниот Суд на Република Северна Македонија:

1. Да донесе решение за поведување на постапка за оценување на Уставноста на Законот за изменување и дополнување на Законот за облигационите односи (објавен во Службен Весник на Република Северна Македонија бр.154/23) во целина
2. Да донесе одлука за поништување или укинување на Законот за изменување и дополнување на Законот за облигационите односи (објавен во Службен Весник на Република Северна Македонија бр.154/23) во целина

ПОСЕБНО БАРАЊЕ

Законот за изменување и дополнување на Законот за облигационите односи и неговата ретроактивна примена ќе предизвика, или веќе започнува да предизвикува огромна материјална штета и загуби за доверителите, како и целосна правна несигурност не само за домашните доверители, туку и за странските инвеститори. Но, од друга страна, доколку остане во сила вака донесеното законско решение, не само што ќе се намали правната сигурност при наплатата на побарувањата на доверителите, туку се остава огромен простор за манипулација од страна на должниците и изигрување на законот во насока на застарување на нивните доспеани, но ненаплатени обврски. Ова веќе почнува да се случува во пракса, иако законот е на почеток од неговата примена. Подносителот на оваа иницијатива нагласува дека потребно е примената на ова законско решение да се запре во почетокот на неговата примена затоа што за кратко време може да овозможи енормно голема штета за категоријата доверител, без разлика дали се работи за физичко или правно лице, но затоа, на грбот на таа штета, остварување на незаслужена енормно голема полза за категоријата должник, без разлика дали се работи за физичко или правно лице. **Оттука донесените измени не значат само прекршување на начелото на еднаквост на граѓаните пред законот, односно едни ќе бидат повластени бидејќи ќе им застари обврската, наспроти други кои уредно веќе го платиле долгот согласно прописите кои важеле во моментот, туку тоа решение, во практика, веќе почнува да создава опасност од ненадоместлива штета за категоријата доверители, физички и правни лица, за кои тоа се однесува.**

Подносителот на оваа иницијатива смета дека правниот систем во државата не смее да дозволи доверителите, кои со ваквата измена во законот, недвосмислено се ставени во неповолна и обесправена положба, за сметка на должниците, да трпат ненадоместлива штета која би можела да ја доведе во прашање нивната ликвидност и солвентност.

Имајќи го во предвид периодот кога се поднесува оваа иницијатива, особено актуелноста на прашањето за примената на Законот облигациони односи во целина, како и извесните штетни последици што може да ги предизвика примената на Законот за изменување и дополнување на

Законот за облигационите односи по однос не само на владеење на правото и правната држава туку и по однос на економската стабилност, претприемништвото, банкарскиот систем, финансискиот систем, бизнис климата и пазарната економија, подносителот на оваа иницијатива како посебно барање на Уставниот Суд на РСМ му предлага да изрече :

ПРИВРЕМЕНА МЕРКА

1. **СЕ ЗАПИРААТ** од извршување сите подзаконски акти, како и сите поединечни акти или дејствија што се превземени врз основа на Законот за изменување и дополнување на Законот за облигационите односи (објавен во Службен Весник на Република Северна Македонија бр.154/23) до конечната одлука на Уставниот Суд на РСМ по поднесената иницијатива за оценка на Уставноста на законот.

2. Оваа привремена мерка, заедно со решението за поведување на постапка за оценка на Уставноста на Законот за изменување и дополнување на Законот за облигационите односи (објавен во Службен Весник на Република Северна Македонија бр.154/23) да се објави во Службен весник на РСМ.

**АДВОКАТСКА КОМОРА НА
РЕПУБЛИКА СЕВЕРНА МАКЕДОНИЈА
Претседател
Љубомир Михајловски, адвокат**

РЕПУБЛИКА СЕВЕРНА МАКЕДОНИЈА
УСТАВЕН СУД НА
РЕПУБЛИКА СЕВЕРНА МАКЕДОНИЈА
СКОПЈЕ

Примено: 08.08. 2022г.			
Орг. Едини	Број	Прилог	Вредност